

Dezvoltarea atenției la elevi în cadrul activităților de artă plastică

Teodora Hubenco, dr., conf. univ.

Summary

In the paper it is shown the importance of developing the attention for children during the artistic activities. There is given the characterization of the types of voluntary and involuntary attention, its attributes and the ways for its development during the creative process.

The paper shows and describes the methods to improve and channel the attention span of pupils, both voluntary and involuntary, in order to develop the artistic education and interaction between pupils and teacher. It describes how to make the educational process more enjoyable for the children therefore stimulating their attention span and creative abilities.

O importanță deosebită în activitatea plastică o are atenția, datorită particularităților procesului de creație, care este exprimat prin gesturi, poziție, mimică etc. După expresia exterioară a atenției elevului putem stabili nivelul lui de concentrare, de analiză a naturii statice, peisajului etc. În procesul de creație, elevul percepe clar numai unele obiecte, însușiri sau fenomene. Alteori nu le percepe de loc, sau evaziv, neclar. În timpul activității plastice, conștiința lui este orientată spre ceva concret, același lucru se întâmplă și în alte situații cotidiene. Prin urmare, „atenția constă în orientarea selectivă și în concentrarea activității psihice asupra unor obiecte sau fenomene, ceea ce are ca efect reflectarea lor mai clară și mai completă, precum și creșterea eficienței activității” [2, p.16].

Este o condiție obligatorie în descoperirea și cunoașterea lumii înconjurătoare. Ea contribuie la dezvoltarea percepției vizuale și gândirii creative, la concentrarea voinței elevului în studierea unor obiecte sau fenomene. Astfel, prin mimica, mișcările, poza persoanei putem descoperi obiectul asupra căruia este concentrată atenția.

Există atenție **voluntară și involuntară**. Atenția voluntară se caracterizează prin existența intenției de a fi atent și a efortului volitiv. De exemplu, pentru redarea expresivității imaginii și fixarea atenției receptorului, artistul plastic va recurge la evidențierea centrului compozițional, acelei părți a tabloului care dezvăluie, redă cel mai sugestiv ideia artistică prin culori aprinse și active, o pată mai colorată în lumină sau în umbră, mișcarea unei figuri pe fundalul unor poze statice ale altor personaje, redarea mai expresivă a eroului principal etc. Un mijloc important în dezvoltarea atenției este *contrastul*: de forme, mărime, culoare, lumină ș. a. De exemplu, un obiect mic se vede mai ușor printre obiecte mari, un patrat roșu pe un fundal negru, un triunghi printre dreptunghiuri etc..

În arta plastică contrastul se folosește frecvent și ca mijloc de expresie. Exemplul genial de aplicare a contrastului de umbră și lumină a fost arta pictorului olandez Rembrandt (1606-1669), care l-a folosit pentru dezvăluirea psihologică a personalității. Alt tip de contrast (psihologic) întâlnim în vestita operă a lui V. Pukirev, *Căsătorie inegală*. Acest contrast se exprimă prin diferența de vîrstă, haine, atitudine emoțională a personajelor (ochii aplecați ai tinerei și fața plînsă, privirea hapsînă și vicleană a bătrînului mire etc.) și prin tonalitatea brutală a clarobscurului. În baza contrastului psihologic sunt create și tablourile istorice ale pictorilor ruși Alexandr Ivanov (1806-1858) „*Christos arătîndu-se norodului*”, la care a lucrat peste două decenii, și „*Petru I interoghează prințul Alexei Petrovici în Petergof. 1871*” de Nikolai Ghe (1831-1894) ș. a.

În situații cînd concentrarea și orientarea se realizează în mod neintenționat și fără efort volitiv are loc fenomenul *atenției involuntare*. Obiectele noi, de asemenea atrag atenția involuntară: o gazetă de perete, afiș, aviz, expoziție etc. Prin urmare, este bine să se organizeze în

cadru școlii expoziții permanente, în locul unor imagini care atâră de ani de zile pe pereți și nimeni nu le mai observă.

Atenția voluntară este un proces bine organizat, spre deosebire de cea involuntară. De exemplu, dacă profesorul va fixa pe tablă câteva reproduceri și lucrări pentru a preda tema nouă, dar începe lecția cu controlul temei de acasă, evident, elevii își vor concentra privirea asupra imaginilor afișate, iar când acesta va explica tema nouă, interesul elevilor va scădea și informația va fi parțial asimilată, iar reproducerile nu vor avea efectul scontat.

O condiție de menținere a stabilității atenției voluntare este activitatea practică – includerea în procesul cunoașterii a acțiunilor practice. Când elevul desenează sau sculptează, mișcările mâinii, aplicarea tușelor de culoare sunt controlate de gândirea lui. În opinia lui P. Cisteakov „eșecurile din creația elevilor se datorează faptului, că în procesul de reprezentare, ei nu se concentrează asupra tuturor elementelor din componența naturii, ci numai asupra unora, în detrimentul altora. Privind culoarea generală a obiectului ei nu observă umbra și lumina etc. „ [5, p. 208].

Pentru menținerea atenției voluntare este importantă păstrarea în ordine a locului de lucru, a tuturor obiectelor și ustensilelor necesare. De exemplu, este dificil să te obișnuiești cu trusa altuia sau paleta și pensulele străine, deoarece fiecare le amplasează în felul său și, fiind obișnuit cu poziția lor, acțiunile devin automate. Menține atenția voluntară în procesul de realizare a lucrărilor și întrebările profesorului:

- Pe această suprafață a vasului observăm o culoare galben-aurie. Dar ce culoare este pe suprafața din umbră?

- De ce acest obiect are volum, dar celălalt este plat? Aceste întrebări îi face să privească mai atent natura statică etc.

În activitatea de învățare este bine să îmbinăm ambele feluri de atenție. Nu toate lecțiile sau temele sunt interesante, elevii trebuie să știe că orice activitate interesantă poate fi urmată de alta, mai plictisitoare, dar necesară pentru procesul cunoașterii. Orientarea profesorului numai către atenția voluntară duce la oboseală și la scăderea interesului pentru activitățile de învățare.

În rezultatul funcționării timp mai îndelungat, atenția dobândește anumite însușiri: **volum, stabilitate, concentrare, distributivitate, flexibilitate** (Platon C., Focșa-Semionov S, Kuzin V.ș.a.) .

Volumul atenției - se măsoară prin cantitatea de obiecte percepute concomitent, în același timp. De exemplu, îl folosim la proporționarea formelor și construcția obiectelor în spațiul plastic.

Concentrarea atenției: cu cât obiectul, suprafața, volumul sunt mai mici, cu atât concentrarea este mai mare. O folosim la desenarea elementelor mici, a detaliilor.

Distribuirea atenției: oferă posibilitatea de a efectua concomitent câteva operații sau acțiuni. De exemplu, sculptând, elevul, în același timp, lucrează cu degetele și se uită la natură; pictând – privește natura, amestecă culorile pe paletă și le aplică pe suprafață. Toate acestea cer o organizare și concentrare mare din partea elevului, fapt ce duce la oboseală. Ca să nu se întâmple acest lucru, unele mișcări, acțiuni trebuie să devină automatizate: amestecul culorilor, amplasarea lor pe paletă, în cutie etc.

Stabilitatea atenției – se referă la fixarea de lungă durată a atenției asupra unui obiect, fenomen sau acțiune. Dacă natura statică se constituie din obiecte interesante ca formă, bogate în culoare, diferite ca mărime elevul va lucra cu interes și invers, dacă obiectele sunt în culori gri, forme identice ca mărime, nu se evidențiază prin nimic, elevul se va plictisi și nu va primi plăcere în procesul lucrului.

Flexibilitatea sau mobilitatea atenției: constă în slăbirea periodică a atenției față de un anumit obiect. Prin urmare, este necesar de schimbat activitatea. Atenția poate fi conștientă și inconștientă. Atenția conștientă este însoțită de voința omului, cea inconștientă – se schimbă ușor, fără voința omului. Aceste însușiri este bine să le cunoască pedagogul pentru a organiza procesul didactic în așa fel ca toți elevii să fie incluși în activitate și să-și dezvolte aptitudinile creative. În acest context Kuzin V. [4, p.76] propune următoarele *căi de dezvoltare a atenției* la lecțiile de artă plastică:

- Formarea la tineri priceperea de a vedea și auzi, a observa diverse fenomene și procese, a accentua în imagini unele aspecte mai puțin expresive dar importante pentru evidențierea obiectelor reprezentate.

- Dezvoltarea la elevi a deprinderii de a compara permanent obiectul real cu cel desenat.

- Folosirea la maximum în procesul plastic a mijloacelor didactice. Aceasta se referă la demonstrarea modalităților de lucru cu instrumentele, la explicarea legităților compoziției, clarobscur -ului, perspectivei, cromaticii etc.

- Dezvoltarea interesului către activitatea plastică.

- Organizarea eficientă și comodă a locului de lucru.

O importanță deosebită în formarea atenției elevilor au explicațiile profesorului: bogate în expresii, limbaj expresiv, tonalitatea vocii variată, conținutul interesant etc. De asemenea, se va ține cont de particularitățile individuale ale personalității elevului, de diferența și deosebirea în capacitățile și modalitățile de reprezentare.

Bibliografie

1. Florea, V.Ș.A., Mică enciclopedie de artă universală. De la origini pînă la anul 1950, Editura Litera internațional, București, 2001.
2. Platon, C., Focșa-Semionov S., Ghid psihologic. Școlarul mic, Editura Lumina, Chișinău, 1994.
3. Popescu-Neveanu, P., Psihologie generală. Vol.II, București, 1977.
4. Кузин, В., Ю., Психология, М., Высшая школа, 1982.
5. Чистяков, П., Письма, записные книжки, воспоминания, М. –Л., 1953.